

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1. Uitgangspunten van KIJK! 0-4 jaar	7
1.1 Wat is KIJK! 0-4 jaar	9
1.2 Visie achter KIJK!	11
1.3 Ontwikkeling en leren	12
1.4 Het kinderlijk brein	17
1.5 Observeren	20
1.6 Gebruiksmogelijkheden van KIJK! 0-4 jaar	25
2. Inhoud en samenhang van KIJK 0-4 jaar	27
2.1 Inhoud	29
2.2 Samenhang	30
3. Basisgegevens	31
3.1 Achtergronden van het kind	33
3.2 Basissenmerken	34
3.3 Betrokkenheid	38
3.4 Risico's voor ontwikkeling	46
4. Ontwikkelingslijnen	51
4.1 Stappen bij het handmatig invullen	53
Domein Sociaal-emotionele ontwikkeling	59
4.2 Toelichting op sociaal-emotionele ontwikkeling	59
4.3 Omgaan met zichzelf	61
4.4 Omgaan met anderen	66
4.5 Zelfredzaamheid	71
4.6 Spelontwikkeling	73
Domein Taal	81
4.7 Spraak- en taalontwikkeling	81
4.8 Ontluikende geletterdheid	92
Domein Rekenen	96
4.9 Cognitieve ontwikkeling	96
4.10 Ontluikende gecijferdheid	101
Domein Motoriek	105
4.11 Grote motoriek	105
4.12 Kleine motoriek	112
4.13 Tekenontwikkeling	118

5. Observeren met KIJK!	123
5.1 Werkwijze	125
5.2 Portfolio per kind	127
6. Doelgericht werken aan ontwikkeling	129
6.1 Werkcyclus handelingsgericht werken	131
6.2 KIJK!-werkcyclus per kind	133
6.3 KIJK!-werkcyclus voor een hele groep	135
6.4 Gesprek met de ouders	136
7. Aandachtspunten voor het kiezen van een aanpak	137
8. Peuters met een ontwikkelingsvoorsprong	143
8.1 Signalering van een ontwikkelingsvoorsprong	147
Literatuur	151
Bijlagen	154
1. Lijst voor gedetailleerd observeren van basiskenmerken bij baby's/dreumesen (0-2 jaar)	154
2. Lijst voor gedetailleerd observeren van basiskenmerken bij peuters (2-4 jaar)	156
3. Beslisschema voor het bepalen van betrokkenheid	158
4. Leidraad Signalen die wijzen op risico voor ontwikkeling bij baby's/dreumesen (0-2 jaar)	159
5. Lijst voor gedetailleerd observeren van risicofactoren bij peuters (2-4 jaar)	162
6. Plan van aanpak voor een individueel kind	164
7. Voorbereidingsformulier Oudergesprek	166
8. Lijst Signalen van een ontwikkelingsvoorsprong	167

Inleiding

De voorschoolse periode is van essentieel belang voor een goed verloop van de verdere ontwikkeling van kinderen. Veel jonge kinderen bezoeken kindcentra. Daar werken pedagogisch medewerkers gericht aan de ontwikkeling van emotionele, sociale, motorische en cognitieve inzichten en vaardigheden. Die hebben kinderen nodig voor latere sociale relaties en voor een goede start in groep 1 van de basisschool.

Over het belang van goed observeren en tijdig signaleren bestaat geen misverstand. Achterstanden die al op jonge leeftijd ontstaan, zijn immers later moeilijk in te halen. Hoe eerder u de achterstanden signaleert, hoe groter de kans dat u daaraan met succes kunt werken. Met behulp van KIJK! 0-4 jaar krijgt u een compleet beeld van de ontwikkeling van het kind en stemt u het aanbod van activiteiten en uw rol af op zijn unieke behoeften en belangstelling. Het welbevinden en de betrokkenheid van het kind bij activiteiten staan centraal.

KIJK! 0-4 jaar is een uitgave waarin de ontwikkelingslijnen voor baby's, dreumesen en peuters zijn opgenomen tot 4;6 jaar (met 4;6 jaar bedoelen we 4 jaar en 6 maanden). De mijlpaal tot 4;6 jaar is opgenomen omdat u hiermee inzicht krijgt hoe kinderen zich ontwikkelen op die leeftijd. Het maakt het bovendien mogelijk om een ontwikkelingsvoorsprong te signaleren. De werkwijze van KIJK! sluit uitstekend aan bij handelingsgericht werken. KIJK! 0-4 sluit aan bij KIJK! voor groep 1-2 van de basisschool. De handleidingen van KIJK! 0-4 jaar en KIJK! groep 1-2 vormen samen de toelichting bij de digitale module KIJK! 0-7 jaar.

KIJK! 0-4 jaar gaat over de praktijk van iedere dag

In [hoofdstuk 1](#) vindt u een beschrijving van de uitgangspunten en de visie achter KIJK! Met KIJK! 0-4 jaar brengt u de ontwikkeling van jonge kinderen in kaart. De begrippen ontwikkeling en leren worden verder uitgediept aan de hand van de ontwikkeling van het kinderlijk brein. Verder wordt aandacht besteed aan het observeren. Met welke bedoelingen doet u dat? Wat zijn geschikte observatiemomenten? Wat is interactief observeren? Hoe vaak registreert u uw observatiegegevens? Hoofdstuk 1 wordt afgesloten met een overzicht van de gebruiksmogelijkheden van KIJK! 0-4 jaar.

Hoofdstuk 2 t/m 4 gaan over de inhoud en werkwijze van KIJK! 0-4 jaar.

[Hoofdstuk 2](#) geeft een overzicht van de inhoud en samenhang van KIJK! 0-4 jaar. Centraal staan welbevinden, betrokkenheid en de mogelijke aanwezigheid van risico's voor de ontwikkeling. In [hoofdstuk 3](#) leest u hoe u dit observeert en vastlegt.

[Hoofdstuk 4](#) gaat over de ontwikkelingslijnen. Hier wordt uitgebreid besproken hoe u de ontwikkeling van kinderen tussen 0 en 4 jaar observeert, registreert en stimuleert. Daarbij maken we een onderscheid tussen baby's en dreumesen (0-2 jaar), en peuters (2-4 jaar).

In [hoofdstuk 5](#) wordt aandacht besteed aan het verwerken van uw observaties, met name in de digitale applicatie van KIJK! (KIJK! Webbased).

[Hoofdstuk 6](#) gaat over het opstellen van een plan van aanpak. Op basis van uw KIJK!-registraties kunt u een (beredeneerd) plan van aanpak (groepsplan/themaplan) maken voor een individueel kind of een hele groep. De werkwijze is geïnspireerd op het model Handelingsgericht werken. Ook vindt u in hoofdstuk 6 een hulpmiddel dat u kunt gebruiken bij de voorbereiding van een gesprek met de ouders over hun kind.

In [hoofdstuk 7](#) staat een lijst met aandachtspunten voor een aanpak. Deze lijst is ingedeeld in hulpvragen of ontwikkelingsbehoeften van kinderen en is te gebruiken bij de bespreking van uw observatiegegevens en het kiezen van de wijze waarop u de ontwikkeling van het kind wilt ondersteunen.

In [hoofdstuk 8](#) worden concrete aanwijzingen gegeven voor het signaleren van peuters met een ontwikkelingsvoorsprong, op basis van gedegen observatie.

In KIJK 0-4 jaar spreken we over kinderen als 'hij'. Uiteraard wordt ook 'zij' bedoeld.

De auteurs

Volgboekje KIJK! 0-4 jaar

KIJK! 0-4 jaar is een werkwijze waarmee u de ontwikkeling van jonge kinderen van nul tot vier jaar in kaart brengt. Met behulp van KIJK! 0-4 jaar observeert u op systematische wijze verschillende aspecten van de ontwikkeling van kinderen: zit het kind lekker in zijn vel, voelt hij zich uitgedaagd door de activiteiten, zijn er signalen die wijzen op een risico in de ontwikkeling? Aan de hand van een aantal ontwikkelingslijnen maakt u bovendien zichtbaar wat het kind al kan en weet en welke volgende stap in zijn ontwikkeling mogelijk is. U stelt doelen en stemt uw handelen daarop af.

	KIJK! Baby Dreumes (0-2 jaar)	KIJK! Peuters (2-4 jaar)
Achtergronden van het kind	• Persoonsgegevens • Bijzondere gebeurtenissen • Specifieke omstandigheden in het gezin • Contact met andere instanties	• Persoonsgegevens • Bijzondere gebeurtenissen • Specifieke omstandigheden in het gezin • Contact met andere instanties
Basisgegevens	• Basiskenmerken • Betrokkenheid • Belangrijke signalen die wijzen op risico in de ontwikkeling	• Basiskenmerken • Betrokkenheid • Risicofactoren
Ontwikkelingslijnen*	<i>Domein Sociaal-emotionele ontwikkeling</i> • Omgaan met zichzelf • Omgaan met anderen	<i>Domein Sociaal-emotionele ontwikkeling</i> • Omgaan met zichzelf • Omgaan met anderen • Zelfredzaamheid • Spelontwikkeling
	<i>Domein Taal</i> • Spraak- en taalontwikkeling	<i>Domein Taal</i> • Spraak- en taalontwikkeling • Ontluikende geletterdheid
	<i>Domein Rekenen</i> Cognitieve ontwikkeling	<i>Domein Rekenen</i> • Cognitieve ontwikkeling • Ontluikende gecijferdheid
	<i>Domein Motoriek</i> • Grote motoriek • Kleine motoriek	<i>Domein Motoriek</i> • Grote motoriek • Kleine motoriek • Tekenontwikkeling
Dieper kijken		• Peuters met een ontwikkelingsvoorsprong

* De ontwikkelingslijnen hebben een uitloop tot 4;6 jaar (vier jaar en zes maanden).

Basiskenmerken baby-dreumes (0- 2 jaar): gedetailleerde registratie

Registratiemoment 2

1. Vrij zijn van emotionele belemmeringen	(bijna) altijd	meer wel dan niet	meer niet dan wel	(bijna) nooit
1. Slaapt goed en wordt rustig wakker.	☐	☐	☐	☐
2. Maakt oogcontact en reageert op de pedagogisch medewerker.	☐	☐	☐	☐
3. Heeft een ontspannen lichaamshouding.	☐	☐	☐	☐
4. Heeft belangstelling voor de omgeving en geniet zichtbaar.	☐	☐	☐	☐
5. Staat open voor contacten met andere kinderen en pedagogisch medewerker.	☐	☐	☐	☐
6. Laat zich kalmeren of troosten door de pedagogisch medewerker en accepteert lichamelijk contact.	☐	☐	☐	☐

Observaties:

2. Nieuwsgierig en ondernemend zijn	(bijna) altijd	meer wel dan niet	meer niet dan wel	(bijna) nooit
1. Heeft zin om te spelen.	☐	☐	☐	☐
2. Kijkt, kruipt, loopt of rent direct naar speelgoed of andere kinderen.	☐	☐	☐	☐
3. Zoekt nieuwe uitdagingen; pakt onbekend materiaal of speelgoed.	☐	☐	☐	☐
4. Durft stout gevonden te worden.*	☐	☐	☐	☐
* vooral van toepassing bij kinderen vanaf 1 jaar				

Observaties:

Basiskenmerken peuters (2-4 jaar): gedetailleerde registratie

Registratiemoment 2

1. Vrij zijn van emotionele belemmeringen	(bijna) altijd	meer wel dan niet	meer niet dan wel	(bijna) nooit
1. Durft zelf keuzes te maken.	☐	☐	☐	☐
2. Begint uit zichzelf met een activiteit.	☐	☐	☐	☐
3. Doet mee met een kringgesprek.	☐	☐	☐	☐
4. Geeft bij het bespreken van een activiteit zijn eigen mening.	☐	☐	☐	☐
5. Voelt zich veilig in een kleine groep.	☐	☐	☐	☐
6. Voelt zich veilig in een grote groep.	☐	☐	☐	☐
7. Is open in contacten met andere kinderen.	☐	☐	☐	☐
8. Is open in contacten met de pedagogisch medewerker.	☐	☐	☐	☐
9. Aanvaardt aandacht in de vorm van een pluim of een troostend woord.	☐	☐	☐	☐
10. Past zich gemakkelijk aan wisselende situaties aan.	☐	☐	☐	☐

Observaties:

2. Nieuwsgierig en ondernemend zijn	(bijna) altijd	meer wel dan niet	meer niet dan wel	(bijna) nooit
1. Heeft zin in het werken met ontwikkelingsmaterialen.	☐	☐	☐	☐
2. Heeft plezier in spel en werken met constructiematerialen.	☐	☐	☐	☐
3. Gaat actief in op wat het in de omgeving waarneemt; voorwerpen uit de omgeving hebben een grote aantrekkingskracht.	☐	☐	☐	☐
4. Zoekt nieuwe uitdagingen; streeft andere oplossingen dan de "gebruikelijke" na; pakt naar onbekend materiaal.	☐	☐	☐	☐
5. Durft fouten te maken.	☐	☐	☐	☐
6. Durft stout gevonden te worden.	☐	☐	☐	☐

Observaties: